

**ΟΜΙΛΙΑ ΚΑΘΗΓΗΤΟΥ Η-Ο ΑΔΑΜΙ
ΣΤΗΝ ΗΜΕΡΙΔΑ ΤΗΣ 3^{ης} ΑΠΡΙΛΙΟΥ 2005
ΣΤΗΝ ΚΕΡΚΥΡΑ**

Καλημέρα σας,

Αξιότιμοι προσκεκλημένοι, κυρίες και κύριοι,

Θέλω κατ' αρχήν να ευχαριστήσω για την πρόσκληση στο ωραίο νησί σας, στο οποίο αποφάσισα να επιστρέψω σύντομα μαζί με την σύζυγό μου για διακοπές.

Βρίσκομαι σήμερα εδώ αποκλειστικά και μόνον με την ιδιότητά μου ως επιστήμων ο οποίος έχει αφιερώσει όλη του τη ζωή προκειμένου να ανακαλύψει γιατί και πως εμφανίζεται ο καρκίνος στον άνθρωπο και πως μπορούμε να τον αποτρέψουμε, έτσι ώστε να εξαλείψουμε τον πόνο και την ταλαιπωρία από την ασθένεια αυτή.

Θα σας εκφράσω σήμερα τις προσωπικές μου απόψεις για το θέμα της επίπτωσης των ηλεκτρικών και μαγνητικών πεδίων στην υγεία και πρέπει να σας διαβεβαιώσω ότι κανείς δεν με ρώτησε από πριν ποιές είναι οι απόψεις μου, αλλά και κανείς δεν θα μπορούσε να τις επηρεάσει, γιατί είμαι πολύ ισχυρογνώμων και πολλοί ισχυρίζονται μάλιστα ότι είμαι πολύ ισχυρογνώμων. Πρέπει επίσης να τονίσω ότι ειλικρινά είμαι εντυπωσιασμένος από την ακοικτή και δημοκρατική σημερινή συνάντηση και θα ήθελα πραγματικά να είχαμε συχνότερα αντίστοιχες συζητήσεις και στη δική μου πατρίδα, τη Σουηδία. Κι' αυτό γιατί πιστεύω ότι η αντιπαράθεση ιδεών πάντα βοηθάει την επιστήμη να βγεί από τη στασιμότητα.

Θα προσπαθήσω όσο μπορώ να αποφύγω τους αυστηρούς επιστημονικούς όρους, έτσι ώστε να γίνω κατανοητός και για το λόγο αυτό δεν έχω φέρει διαφάνειες με μαθηματικούς τύπους ή άλλου είδους επιστημονικά στοιχεία. Θα πρέπει όμως παράλληλα να τονίσω, ότι η παρουσία μας σήμερα στη συνάντηση αυτή ως επιστημόνων δεν είναι εύκολη. Σέβομαι απολύτως τις ανησυχίες σας σχετικά με την επίδραση των πεδίων στην υγεία. Όταν οι πολίτες ακούν ότι σε κάποια επιστημονική μελέτη γίνεται αναφορά σε παράγοντες που μπορεί να προκαλούν καρκίνο ανησυχούν. Η ανησυχία γίνεται ακόμα μεγαλύτερη, όταν ο παράγοντας αυτός αποκαλείται "ακτινοβολία" και προέρχεται από κάποια ογκώδη κατασκευή, όπως είναι μιιά γραμμή μεταφοράς ηλεκτρικού ρεύματος που ελέγχεται από μια κρατική επιχείρηση ή μια μεγάλη βιομηχανία. Ο φόβος της λευχαιμίας φαίνεται επίσης ότι είναι μια πολύ ισχυρή δύναμη και οι σχετικές αντιδράσεις των Μέσων Μαζικής Επικοινωνίας, τουλάχιστον στη δική μου χώρα, ενίσχυσαν τον φόβο για τα μαγνητικά πεδία στη συλλογική αντίληψη των πολιτών.

Η σημερινή συζήτηση μου θυμίζει έντονα κάτι που συνέβαινε στη Σουηδία πριν από δέκα περίπου χρόνια. Την εποχή εκείνη μια από τις πρώτες μελέτες, που αφορούσαν την παιδική λευχαιμία και την ενδεχόμενη ευθύνη των ηλεκτρικών και μαγνητικών πεδίων, πήρε ευρεία δημοσιότητα και συζητήθηκε έντονα στην κοινωνία μας. Η μελέτη εκείνη αφορούσε βέβαια ένα πολύ μικρό δείγμα, περίπου 40 φορές μικρότερο από αυτά τα οποία έχουμε σήμερα στη διάθεσή μας και έτσι υπήρχε μεγάλη αβεβαιότητα ως προς την ακρίβειά της. Παρ' όλα αυτά η Σουηδική Κυβέρνηση έφτασε πολύ κοντά στο να επιβάλει τη μεταφορά όλων των σχολείων που βρίσκονταν κοντά σε γραμμές μεταφοράς και υποσταθμούς. Όμως όταν στα μέσα της δεκαετίας του 1990 τα τότε στοιχεία αξιολογήθηκαν με μεγαλύτερη προσοχή, αποφασίστηκε τελικά ότι οι φόβοι αυτοί δεν ήταν επαρκώς τεκμηριωμένοι και έτσι η απόφαση εγκαταλείφθηκε οριστικά.

Μετά από τη μελέτη αυτή υπήρξε μια τεράστια συγκομιδή μελετών που πραγματεύονταν το θέμα των επιπτώσεων στην υγεία από τα μαγνητικά πεδία. Τις έχω διαβάσει όλες προκειμένου να σχηματίσω την δική μου, ανεξάρτητη άποψη. Αυτή η προσεκτική μελέτη του τεράστιου όγκου μελετών με έχει σήμερα πείσει, ότι ο κίνδυνος αυτός είναι εξαιρετικά μικρός και πιθανότατα δεν υφίσταται καν. Θα σας εξηγήσω λοιπόν γιατί έφτασα σε αυτό το συμπέρασμα. Πριν το κάνω όμως θα προσπαθήσω να σας επισημάνω κάτι, που ακόμα και από πολλούς ιατρικούς συντάκτες δεν φαίνεται να είναι αντιληπτό. Ότι δηλαδή η ποιότητα των επιστημονικών ερευνών δεν είναι σταθερή, αλλά ότι η αξιοπιστία τους και η ακρίβειά τους διαφέρει στον ίδιο βαθμό που διαφέρει η επίδοση ενός απλού ερασιτέχνη αθλητή από αυτή ενός ολυμπιονίκη. Η προσεκτική μελέτη απέδειξε λοιπόν ότι τουλάχιστον οι πρώτες σχετικές μελέτες είχαν σοβαρότατα σφάλματα και ατέλειες που εντοπίστηκαν τελικά από όσους τις αξιολόγησαν στη συνέχεια. Ειδικά στο θέμα των επιπτώσεων των μαγνητικών πεδίων απεδείχθη ότι τα σφάλματα των μελετών αυτών ήταν πολύ σοβαρά. Έτσι καμμία από τις μελέτες αυτές, θα το πώ ευγενικά, δεν μπορούν να διεκδικήσουν "ολυμπιακό έπαθλο".

Ευτυχώς το 1997 και το 1999 δημοσιεύτηκαν δύο πολύ σοβαρές μελέτες, που πραγματικά θεωρούνται ότι έχουν την ποιότητα μιας Ρολς-Ρόις και στις οποίες μπορούμε να βασιστούμε. Οι μελέτες αυτές έγιναν από τους αξιολογότερους επιστήμονες που διαθέτει σήμερα η επιστημονική κοινότητα διεθνώς, κόστισαν τεράστια ποσά και έχουν προσεγγίσει το θέμα με εξαιρετική προσοχή και μεθοδικότητα. Στις μελέτες αυτές τα μαγνητικά πεδία δεν μετρήθηκαν μόνο στα σπίτια, αλλά και στα σχολεία και σε άλλους χώρους και έτσι είναι απόλυτα πλήρεις. Οι δύο αυτές μελέτες, μία στις ΗΠΑ και μία στο Ηνωμένο Βασίλειο εξέτασαν 1500 παιδιά με λευχαιμία και 1500 παιδιά χωρίς την ασθένεια και συνέκριναν την έκθεση των μεν και των δε σε ηλεκτρικά και μαγνητικά πεδία. Επειδή υποσχέθηκα ότι δεν θα σας κουράσω με επιστημονικά στοιχεία θα σας δώσω δύο μόνο αριθμούς. Στην Βρετανική μελέτη, που θεωρώ ότι είναι λίγο καλύτερη και λίγο μεγαλύτερη σε μέγεθος δείγματος, ο κίνδυνος της εμφάνισης λευχαιμίας στα παιδιά με τη μεγαλύτερη έκθεση σε μαγνητικά πεδία ήταν 8% μικρότερη από ότι στα παιδιά με μικρότερη έκθεση σε πεδία. Αυτό δεν σημαίνει βέβαια ότι τα μαγνητικά πεδία προστατεύουν από τον κίνδυνο καρκίνου, γιατί σε κάθε μελέτη αυτού του τύπου υπάρχει το στοιχείο της τυχαίας κατανομής, αλλά σίγουρα υποδηλώνει ότι δεν υπάρχει συσχέτιση μεταξύ καρκίνου και πεδίων που να μπορούμε να μετρήσουμε ακόμα και με τις πιο εξελιγμένες μεθόδους μελέτης τέτοιων φαινομένων.

Θέλω επίσης να σας τονίσω, ότι με απόλυτο σεβασμό στις διαφορετικές απόψεις που μπορεί να διατυπώνονται από κάποιους και έχοντας μελετήσει προσεκτικά τις μελέτες αυτές είμαι τόσο πεπεισμένος για το ότι δεν υπάρχει συσχέτιση των μαγνητικών πεδίων και του καρκίνου, ώστε παρά το γεγονός ότι ενδιαφέρομαι ιδιαίτερα για την υγεία των τεσσάρων εγγονιών μου δεν έχω την παραμικρή ιδέα, ούτε με ενδιαφέρει, εάν κοντά στο σπίτι τους ή το σχολείο τους περνούν γραμμές μεταφοράς ηλεκτρισμού.

Κλείνοντας θέλω να κάνω μια γενικότερη παρατήρηση. Όλοι γνωρίζουμε πόσο σχετίζεται το κάπνισμα με τον καρκίνο, ιδιαίτερα στους άνδρες που άρχισαν να επιδίδονται στην κακή αυτή συνήθεια μετά τον πρώτο παγκόσμιο πόλεμο. Μερικές δεκαετίες αργότερα εμφανίστηκαν έντονα οι συνέπειές της με την εμφάνιση καρκίνων στους άνδρες αυτούς. Τι συνέβη όμως κατ' αναλογία με τη λευχαιμία στο ίδιο διάστημα, οπότε υπήρξε αντίστοιχα μια μεγάλη αύξηση κατανάλωσης ηλεκτρικής ενέργειας και άρα εμφάνιση μαγνητικών πεδίων; Χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι η Δανία, στην οποία παρακολουθείται εδώ και εξήντα χρόνια κάθε περίπτωση καρκίνου που εμφανίζεται: δεν υπήρξε **ουδεμία** αύξηση στα ποσοστά εμφάνισης παιδικής λευχαιμίας στα εξήντα αυτά χρόνια. Στην ίδια περίοδο όμως η κατανάλωση ηλεκτρικής ενέργειας αυξήθηκε κατά 20 φορές, δηλαδή 2000%. Τα συμπεράσματα είναι προφανή.

Τέλος θέλω να σας αναφέρω κάτι σε σχέση με την αμερικανική μεγάλη μελέτη που ανέφερα προηγουμένως. Όταν αυτή δημοσιεύτηκε πριν μερικά χρόνια σε ένα παγκοσμίου φήμης ιατρικό περιοδικό, συνοδεύτηκε από έναν πρόλογο. Παρεμπιπτόντως να σας πω ότι είχε ζητηθεί τότε από εμένα και τον κ. Τριχόπουλο να προλογίσουμε την μελέτη αυτή, αλλά για λόγους που δεν έχει αξία να αναφερθούν εδώ, δεν είχαμε δεχθεί να την προλογίσουμε. Ο πρόλογος γράφτηκε τελικά από έναν διακεκριμένο συντάκτη του περιοδικού αυτού και θα ήθελα να κλείσω την ομιλία μου με ένα χαρακτηριστικό απόσπασμά του: *"Είναι λυπηρό ότι ξοδεύτηκαν εκατοντάδες εκατομμύρια δολάρια για μια μελέτη, που εξ αρχής ήταν προφανές ότι δεν θα οδηγήσει σε κανένα συμπέρασμα και άρα σε μείωση της ταλαιπωρίας των ασθενών από καρκίνο. Πρόκειται για πραγματική παράνοια από την οποία δεν προέκυψε κανένα συμπέρασμα και καμία μέθοδος πρόληψης"*.

Ευχαριστώ που με παρακολουθήσατε